

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.1

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v5.2022.9>**Є. В. Реньов**

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного і європейського права

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

orcid.org/0000-0001-5791-0548**ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ООН В КОНТЕКСТІ ПІДТРИМКИ СУВЕРЕНІТЕТУ
ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ**

У статті проаналізовано діяльність Організації Об'єднаних Націй в контексті підтримки суверенітету та територіальної цілісності України. Зазначені принципи міжнародного публічного права розглядаються з врахуванням широкого комплексу міжнародно-правових актів та наукових підходів.

В роботі висвітлено авторську точку зору щодо неефективної діяльності Ради Безпеки ООН, якій було надано ексклюзивну можливість приймати обов'язкові для держав-членів рішення. Однак присутність держави-агресора в складі Ради Безпеки ООН та її право вето (статут ООН не використовує категорію «право вето», проте її активно застосовують в наукових колах виходячи з принципу одностайності постійних членів) паралізує діяльність Ради Безпеки ООН. Аргументується доречність реформування Ради Безпеки ООН – задля вирішення проблеми права вето та врахування нових центрів впливу.

Особливу увагу приділено дослідженню діяльності Генеральної Асамблеї ООН, зокрема, чисельних резолюцій, які були ухвалені головним дорадчим органом ООН після початку повномасштабної війни та вимагають від держави-агресора припинити застосування сили проти України, вивести свої збройні сили з території України у її міжнародно визнаних кордонах, а також скасувати рішення, що стосуються статусу окремих районів Донецької, Запорізької, Луганської та Херсонської областей України. Детально розглянуто й резолюцію ES-11/5 «Сприяння здійсненню правового захисту і забезпечення відшкодування збитків у зв'язку з агресією проти України» від 14 листопада 2022 р., відповідно до якої державам-членам ООН було рекомендовано створити відповідний міжнародний реєстр збитків. Зроблено висновок, що резолюції Генеральної Асамблеї ООН хоча й мають рекомендаційний характер, проте свідчать про консолідацію цивілізованого світу та всебічну підтримку України.

Ключові слова: Генеральна Асамблея ООН; Рада Безпеки ООН; право вето; реформа ООН.

Renov I. V. SOME ASPECTS OF UN ACTIVITIES IN THE CONTEXT OF SUPPORTING SOVEREIGNTY AND TERRITORIAL INTEGRITY OF UKRAINE

The article analyzes the activities of the United Nations in the context of supporting Ukraine's sovereignty and territorial integrity. These principles of public international law are considered taking into account a wide range of international legal acts and scientific approaches.

The paper highlights the author's point of view on the ineffective activities of the UN Security Council, which was given an exclusive opportunity to make binding decisions for Member States. However, the presence of the aggressor state in the UN Security Council and its right of veto (the UN Charter does not use the category "veto", but it is actively used in scientific circles based on the principle of unanimity of permanent members) paralyzes the activity of the UN Security Council. It is argued that the UN Security Council should be reformed to solve the problem of veto and to take into account new centers of influence.

Special attention is paid to the study of the activities of the UN General Assembly, in particular, numerous resolutions that were adopted by the main advisory body of the UN after the start of the full-scale war and require the aggressor state to stop using force against Ukraine, withdraw its armed forces from the territory of Ukraine within its internationally recognized borders, as well as to cancel the decisions concerning the status of certain districts of Donetsk, Zaporizhzhia, Luhansk and Kherson regions of Ukraine.

Resolution ES-11/5 "Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine" (14 November 2022), according to which UN Member States were recommended to create an international register of damage was also considered in detail. It is concluded that the resolutions of the UN General Assembly, although they are of a recommendatory nature, nevertheless testify to the consolidation of the civilized world and comprehensive support for Ukraine.

Key words: UN General Assembly; UN Security Council; veto; UN reform.

Територіальна цілісність та суверенна рівність держав вважаються найбільш актуальними та обговорюваними принципами міжнародного публічного права. Це пояснюється, зокрема, сучасними загрозами та викликами, що поста-

ли перед Україною. Тому вбачається за доцільне проаналізувати діяльність Організації Об'єднаних Націй (надалі – ООН) в контексті підтримки суверенітету та територіальної цілісності нашої держави.

Під принципом територіальної цілісності розуміємо обов'язок утримуватися від погрози силою або її застосування проти територіальної цілісності держав, а також від незаконної окупації. В такому контексті зазначений принцип відображений у ч. 4 ст. 2 Статуту ООН: «Усі Члени ООН утримуються у своїх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності держав, так і будь-яким іншим чином, несумісним із Цілями ООН» [1, с. 3]. Також необхідно згадати Декларацію про принципи міжнародного права, що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в 1970 р. та розглядає принцип територіальної цілісності в симбіозі з принципом незастосування сили або погрози силою. Колишній суддя Міжнародного суду ООН Джеймс Кроуфорд називав принцип територіальної цілісності держав одним з наріжних каменів системи ООН та міжнародного правопорядку після Другої світової війни [2, с. 403].

Принцип суверенної рівності держав належить до фундаментальних рис міжнародного права, оскільки його суб'єктами виступають рівносуверенні держави. Як зазначає Олександр Задорожній, основний зміст зазначеного принципу полягає в тому, що держави зобов'язані поважати всі права, властиві суверенітету інших, та не вчиняти жодних дій проти їхньої правосуб'єктності [3, с. 249]. Таке трактування цілком відповідає змісту Декларації про неприпустимість втручання у внутрішні справи держав, про захист їх незалежності та суверенітету, що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в 1965 р.

Що стосується системи заходів задля забезпечення миру, то їх можна знайти у доповіді Генерального секретаря ООН (1992 – 1996 рр.) Бутроса Галі «Порядок денний для миру» від 17 червня 1992 р. [4]: 1) превентивна дипломатія; 2) миротворчість; 3) підтримання миру; 4) постконфліктне миробудівництво.

Перш за все, необхідно відзначити неефективність сучасної концепції превентивної дипломатії. Зазначене поняття розтлумачив наприкінці 50-х років минулого сторіччя, у розпал «холодної війни», Генеральний секретар ООН (1953 – 1961 рр.) Даг Гаммаршельд, який вбачав у превентивній дипломатії засіб недопущення виникнення конфліктів у період глобального протистояння [5, с. 186]. Превентивну дипломатію можна визначити як дії, які спрямовані на: а) попередження виникнення спорів; б) недопущення переростання наявних спорів у конфлікти; в) обмеження масштабів конфліктів після їх виникнення. Засоби мирного врегулювання спорів і вирішення конфліктів були викладені в Розділі VI Статуту ООН та згодом набули подальшого розвитку у чисельних деклараціях, прийнятих Генеральною Асамблеєю

(наприклад, Манільська декларація 1982 р. про мирне вирішення міжнародних спорів).

Як влучно зауважує Олена Назаренко, 90-ті роки минулого сторіччя продемонстрували: для ООН запобігати спорам і конфліктам значно простіше, ніж вирішувати їх [6, с. 436]. Тому аналізуючи публічні виступи Бутрос Бутрос Галі та Кофі Аннана у вищевказаний період, можемо знайти чимало підтверджень того, що з боку Генерального секретаря ООН приділялася суттєва увага питанню превентивної дипломатії. Саме за ініціативою Генерального секретаря ООН у 2000 р. була підготовлена «Доповідь Брахімі» (Доповідь Групи високого рівня з операцій на користь миру), в рамках якої наявні миротворчі ідеї були систематизовані в єдину візію нового механізму забезпечення міжнародного миру та безпеки. Та й чинний Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш, складаючи присягу під час вступу на посаду, теж наголошував, що запобігання конфліктів є найкращим способом задля збереження життів та зменшення людських страждань. Тим не менш, ООН не вдалося вжити ефективних заходів задля недопущення повномасштабної війни в Україні. Право вето в Раді Безпеки ООН (надалі – РБ ООН; Рада), яким систематично користується держава-агресор задля захисту власних інтересів, перетворило світову систему безпеки в систему безкарності.

У 1988 р. було прийнято Декларацію про запобігання та усунення спорів і ситуацій, які можуть загрожувати міжнародному миру та безпеці, і про роль ООН в цій галузі, яка, зокрема, наділила Раду Безпеки ООН широкими повноваженнями, включаючи направлення посередницьких місій, надання зацікавленим державам рекомендацій щодо належного порядку врегулювання спорів тощо [7]. Відповідно до статті 25 Статуту всі члени ООН погоджуються виконувати рішення Ради Безпеки [1, с. 7]. Таким чином, якщо рішення інших органів Організації носять рекомендаційний характер, то РБ ООН має ексклюзивну можливість приймати обов'язкові для держав-членів рішення. У разі невиконання зазначених рішень Рада Безпеки може уповноважити коаліцію держав-членів вжити заходів, включаючи військові дії. Можемо навести приклад війни в Перській затоці (1990–1991 рр.), коли таке рішення було прийнято задля відновлення суверенітету Кувейту.

Однак присутність держави-агресора в складі РБ ООН (як одного з п'яти постійних членів) унеможливило ефективну діяльність одного з головних органів ООН, на який Статутом Організації покладена відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки. Адже прийняття рішень з субстантивних питань потребує позитивного голосування всіх постійних членів Ради (Статут ООН не використовує категорію «право вето», проте її активно застосовують у наукових

колах виходячи з принципу одностайності постійних членів Ради Безпеки). Фактично єдина сфера, в якій принцип вето не діє – це прийняття рішень щодо процедурних питань. Почесний професор Лейпцизького університету Рудольф Гейгер наголошує, що ця ситуація шкідливо впливає на авторитет РБ ООН, оскільки її постійні члени не дають Раді можливості виконувати функції, визначені Розділом VII Статуту ООН [8, с. 760]. У Статуті передбачено наявність двох механізмів забезпечення міжнародного миру та безпеки, реалізація яких ґрунтується на діяльності РБ ООН. І якщо Розділ VI передбачає мирне розв'язання спорів, то Розділ VII надає Раді Безпеки повноваження щодо застосування сили для підтримки або відновлення міжнародного миру та безпеки. У Доповіді Групи високого рівня щодо загроз, викликів і змін 2004 р. застосування військової сили трактується виключно як крайній і співрозмірний засіб [9]. Це цілком корелюється із положенням статті 1 Статуту ООН щодо можливості вживання ефективних колективних заходів для придушення актів агресії. До її розробки безпосередньо долучився й представник України Дмитро Мануїльський, який керував підготовкою тексту Преамбули та Розділу I Статуту ООН.

Одним з інструментів для врегулювання конфліктів є застосування військової сили у формі міжнародних миротворчих операцій (операцій з підтримання миру), які перебувають на стадії активного розвитку та вважаються відносно новим явищем у світовому суспільстві [10, с. 25]. Миротворчі сили виконують роль нейтральної сторони, яка встановлює режим припинення вогню та розмежування. Як приклад, військові сили ООН з підтримки миру присутні на Кіпрі ще з 1964 р. Зазначені операції мають бути санкціоновані резолюцією РБ ООН. Останнім часом в Україні лунають ідеї запровадження миротворчого контингенту для охорони об'єктів критичної промислової інфраструктури, зокрема, атомних станцій. Однак невідомо для РФ ініціативи безсумнівно наштовхнуться на її блокуючий голос, оскільки вето накладається не в інтересах збереження миру та безпеки, а заради захисту власних інтересів держави-агресора.

Проекти резолюцій РБ ООН щодо питань повномасштабної війни в Україні систематично блокуються одним з її постійних членів, а єдина заява, що була схвалена ще 6 травня 2022 р. (S/PRST/2022/3), обмежилася лаконічними та абстрактними формулюваннями: «Рада Безпеки висловлює глибоке занепокоєння щодо підтримання миру та безпеки України, а також нагадує, що відповідно до Статуту ООН всі держави-члени зобов'язані вирішувати міжнародні суперечки мирними засобами» [11]. Постійний представник України при ООН Сергій Кислиця,

виступаючи у листопаді 2022 р. на засіданні РБ ООН, присвяченому черговому масованому ракетному обстрілу нашої держави, назвав насмішкою над мирними зусиллями той факт, що «терористи все ще сидять за столом нарівні з 14 членами Ради Безпеки. У той час як температура повітря опускається нижче нуля, терористи намагаються позбавити українців електроенергії, води, а також опалення» [12].

Олександр Кучик слушно нагадує: ще під час «холодної війни» РБ ООН перетворилася швидше на консультативний орган, оскільки будь-які її рішення могли набути чинності лише за згодою обох наддержав [13, с. 37]. Досягнення консенсусу між СРСР і США (наприклад, резолюція РБ ООН № 242 від 22 листопада 1967 р. за підсумками Шестиденної війни) розглядалося швидше як виняток з правил – нерідко діяльність ООН була паралізована через відмінність позицій згаданих вище країн, які використовували своє домінуюче становище у світі та членство в Раді Безпеки.

На думку Олексія Кресіна, вимога солідарного голосування постійних членів РБ ООН видається однією з найбільших завад миротворчій діяльності Організації [14; с. 6]. І перспективи того, що постійні члени РБ ООН погодяться обмежити себе у використанні настільки впливового інструментарію, виглядають вкрай сумнівними. Більше того, тимчасовими правилами процедури Ради Безпеки (правилом 2) передбачено, що Голова РБ ООН зобов'язаний скликати засідання на вимогу будь-якої її держави-члена [15, с. 1]. Чим теж зловживає країна-агресор.

Таким чином, ООН та міжнародна система безпеки стали заручниками недовісти Ради Безпеки. Проголошені на початку століття амбітні задачі щодо реформування РБ ООН (Група високого рівня щодо загроз, викликів та змін направила дві моделі розширення складу Ради до 24 членів з рівною кількістю представників від 4 регіонів світу: Африки, Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Європи та Америки) так і не були втілені в життя, а єдина суттєва видозміна відбулася ще в 1963 р. та стосувалася збільшення числа непостійних членів з шести до десяти. Нинішній формат Ради Безпеки не враховує наявності нових центрів впливу: Японії та Німеччини як одних з найбільших фінансових донорів ООН, Бразилії та Індії як найвпливовіших країн в рамках своїх регіональних груп.

Окрім того, зайняття РФ місця СРСР в ООН та Раді Безпеки з посиланням на Рішення Ради Глав Держав СНД від 21 грудня 1991 р. теж викликає чимало запитань у науковців. До прикладу, Михайло Буроменський вважає, що міжнародно-правова концепція правонаступництва не може бути застосована до РФ на умовах єдиної держави-продовжувача СРСР в ООН [16, с. 220].

Тож цілком закономірно, що в наукових колах все частіше лунають порівняння ООН з її попередницею, адже початок Другої світової війни, неспроможність реагувати на сучасні виклики фактично поклали край діяльності Ліги Націй. З метою ж підтримки територіальної цілісності та суверенітету України використовуються майданчик Генеральної Асамблеї ООН (надалі – ГА ООН) як головного дорадчого органу ООН.

Необхідно зазначити, що питанню суверенітету та територіальної цілісності держав ГА ООН приділяє увагу на систематичній основі, про що свідчать: Резолюція № 3314 «Визначення агресії» 1974 р. (агресією вважають застосування державою збройної сили проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави) [17]; ст. 5 Декларації про право на розвиток 1986 р. (заклик до держав вживати рішучих заходів задля ліквідації загроз національному суверенітету, національній єдності та територіальній цілісності) [18]; п.4 Декларації тисячоліття ООН 2000 р. (зобов'язання голів держав і урядів спрямовувати зусилля на забезпечення суверенної рівності всіх держав, поваги до їхньої територіальної цілісності та політичної незалежності, врегулювання спорів мирними засобами та відповідно до принципів справедливості й міжнародного права) [19].

З 2014 р. цей важливий дипломатичний майданчик постійно використовується і для обговорення українського питання. У той час як 15 березня 2014 р. РФ в Раді Безпеки скористалася правом вето та унеможливила прийняття резолюції щодо визнання так званого «кримського референдуму» незаконним, у Генеральній Асамблеї ООН була ухвалена Резолюція № 68/262 від 27 березня 2014 р. «Територіальна цілісність України» [20], в якій «референдум» був визнаний таким, що не має законної сили та не може бути основою для будь-якої зміни статусу АРК. Окремо відзначимо Резолюцію № 71/205 від 19 грудня 2016 р. «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь (Україна)» [21], в рамках якої РФ офіційно визнали державою-окупантом, АРК – тимчасово окупованою територією.

З 24 лютого цього року ГА ООН ухвалила низку резолюцій на підтримку нашої держави: ES-11/1 «Агресія проти України» та ES-11/2 «Гуманітарні наслідки агресії проти України» від 2 березня та 24 березня 2022 р. відповідно (з вимогою до РФ негайно припинити застосування сили проти України, вивести всі свої збройні сили з території України у її міжнародно визнаних кордонах) [22; 23]; ES-11/4 «Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту ООН» від 12 жовтня 2022 р. (з вимогою до країни-агресора щодо негайного скасування своїх рішень, що стосуються статусу окремих районів Донецької, Запорізької, Луганської та Херсон-

ської областей України, оскільки вони порушують територіальну цілісність та суверенітет України, суперечать закріпленім у Статуті ООН принципам, а тому не мають жодної юридичної сили відповідно до норм міжнародного права) [24].

Вкрай важливою є резолюція ES-11/5 «Сприяння здійсненню правового захисту і забезпечення відшкодування збитків у зв'язку з агресією проти України» від 14 листопада 2022 р., якою була визнана необхідність створення у співпраці з Україною міжнародного механізму задля відшкодування збитків, втрат чи шкоди, що є наслідком міжнародно-протиправних діянь РФ в Україні чи проти України [25]. Задля цього державам-членам ООН було рекомендовано створити відповідний міжнародний реєстр збитків з метою реєстрації доказів щодо збитків, втрат або шкоди, заподіяних всім зацікавленим фізичним та юридичним особам, а також державі Україна.

Зазначена резолюція слугує швидше політико-правовим сигналом, однак кейс Іраку, який був змушений через Компенсаційну комісію ООН відшкодувати збитки Кувейту у розмірі 52,4 мільярди доларів, дає надію сподіватися на виплату репарацій і нашій державі. І задля цього теж потрібно розблокувати діяльність Ради Безпеки, резолюціями якої було створено зазначену Комісію, а цього року було визнано, що Компенсаційна комісія ООН виконала свій мандат та припиняє повноваження.

Таким чином, резолюції Генеральної Асамблеї ООН хоча й свідчать про консолідацію цивілізованого світу та всебічну підтримку України, проте мають рекомендаційний характер, у той час як рішення Ради Безпеки ООН є обов'язковими для виконання. Тим не менш, один з основних органів ООН, на який Статутом Організації покладена відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки, продовжує демонструвати свою неефективність. Це посилює дискусію щодо необхідності реформування Ради Безпеки, перш за все в аспекті використання її постійними членами права вето (запровадження принципу «консенсус мінус один» для постійних членів, скасування права вето щодо військових злочинів тощо). І саме наша держава має стати одним з драйверів переформатування Організації, оскільки Україна стала жертвою агресора – постійного члена Ради Безпеки ООН.

Література

1. Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice. New York : United Nations. 2015. 128 p.
2. James Crawford. The Creation of States in International Law. Oxford : Oxford University Press. 944 p.
3. Задорожній О.В. Поняття та нормативні вимоги основних принципів міжнародного права. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса : Юридична література. 2015. Вип. 75. С. 242–255.

4. Boutros Boutros-Ghali. An agenda for peace: preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping: report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992. New York : UN Department of Public Information. 1992, 53 p.
5. Jenča Miroslav. The Concept of Preventive Diplomacy and Its Application by the United Nations in Central Asia. *Security and Human Rights*. Brill | Nijhoff publisher. 2013. № 24(2). P. 183–194.
6. Назаренко О.В. Сучасна концепція підтримання миру в рамках ООН. *Правове регулювання економіки*. Київ : КНЕУ. 2012. № 11–12. С. 433–442.
7. Declaration on the Prevention and Removal of Disputes and Situations Which May Threaten International Peace and Security and on the Role of the United Nations in This Field: resolution. UN General Assembly. 5 December 1988, A/RES/43/51. UN Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/53874> (date of access: 10.12.2022).
8. The Charter of the United Nations: a commentary. / Bruno Simma and other, assistant editor Nikolai Wesendorf. Oxford : Oxford University Press. 2002. Vol. 1 (3rd Edition). 1236 p.
9. More Secure World: Our Shared Responsibility. Report of the Secretary General's High Level Panel on Threats Challenges and Change. New York : United Nations. 2005. 142 p.
10. Бані-Насер Фаді. Миротворчі операції ООН: теорія і практика. *Проблеми міжнародних відносин*. Київ : КиМУ. 2015. Вип. 10–11. С. 24–36.
11. Statement by the President of the Security Council. UN Security Council. 6 May 2022, S/PRST/2022/3. UN Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3972339> (date of access: 10.12.2022).
12. Statement by Permanent Representative of Ukraine to the UN Mr. Sergiy Kyslytsya at the UN Security Council meeting on “Maintenance of peace and security of Ukraine”. 16 November 2022. Permanent Mission of Ukraine to the United Nations. URL: <https://ukraineun.org/en/press-center/609-statement-by-permanent-representative-of-ukraine-to-the-un-mr-sergiy-kyslytsya-at-the-un-security-council-meeting-on-maintenance-of-peace-and-security-of-ukraine/> (date of access: 10.12.2022).
13. Кучик О. С. Механізми та форми реалізації колективної безпеки у діяльності міжнародних організацій. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин. 2011. Вип. 99(2). С. 34–39.
14. Кресін О.В. Механізми ухвалення рішень ООН у сфері миротворчості. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпро : ДДУВС. 2018. № 3(96). С. 6–11.
15. Provisional rules of procedure of the Security Council (December 1982). New York : United Nations. 1983. 14 p.
16. Буроменський М. В. Міжнародно-правові проблеми постійного членства Російської Федерації в Раді Безпеки ООН. *Вісник Південного регіонального центру НАПрНУ*. Одеса : Фенікс. 2014. № 1. С. 208–221.
17. Official records of the General Assembly, plenary meetings, Vol. I (of 3 volumes): verbatim records of the 2233rd to 2265th meetings, 17 September–10 October 1974. New York : United Nations. P. 633–649.
18. The Right to Development. Europe-Third World Centre (CETIM). Geneva : Imprimerie du Lion. June 2007. P. 4–7.
19. Nations Millennium Declaration: resolution. UN General Assembly. 8 September 2000, A/RES/55/2. UN Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/422015> (date of access: 10.12.2022).
20. Territorial Integrity of Ukraine: resolution. UN General Assembly. 27 March 2014, A/RES/68/262. UN Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/767883> (date of access: 10.12.2022).
21. Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine): resolution. UN General Assembly. 19 December 2016, A/RES/71/205. UN Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/858544> (date of access: 10.12.2022).
22. Aggression against Ukraine: resolution. UN General Assembly. 2 March 2022, A/RES/ES-11/1. UN Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3965290> (date of access: 10.12.2022).
23. Humanitarian consequences of the aggression against Ukraine: resolution. UN General Assembly. 24 March 2022, A/RES/ES-11/2. UN Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3966630> (date of access: 10.12.2022).
24. Territorial integrity of Ukraine: defending the principles of the Charter of the United Nations: resolution. UN General Assembly. 12 October 2022, A/RES/ES-11/4. UN Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3990673> (date of access: 10.12.2022).
25. Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine: resolution. UN General Assembly. 14 November 2022, A/RES/ES-11/5. UN Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3994481> (date of access: 10.12.2022).